

DOI: 10.31866/2616-745x.8.2021.249009

УДК 327.5

МЕДІАЦІЯ ЯК СПОСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Лікарчук Дар'я Сергіївна

Кандидат політичних наук,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1603-7601>,

e-mail: likarchukd@gmail.com,

*Київський національний університет культури і мистецтв,
вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133*

Надіслано:

02.12.2021

Рецензовано:

11.12.2021

Прийнято:

15.12.2021

Для цитування:

Лікарчук, Д. С. (2021). Медіація як спосіб врегулювання політичних конфліктів. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, (8), 50–61. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.8.2021.249009>.

У статті аналізується політичний конфлікт – зіткнення й протидія різним соціально-політичних сил і суб'єктів політики в їх прагненні реалізувати свої цілі та інтереси, пов'язані, насамперед, із боротьбою за здобуття влади, перерозподіл та зміну свого політичного статусу. Відзначається, що правління політичним конфліктом – це діяльність визначених суб'єктів щодо врегулювання конфлікту, або гармонізації його ходу для раціонального досягнення цілей учасників поточного політичного процесу. Досліджено специфіку й розкрито аспекти медіації як одного з сучасних способів вирішення політичних конфліктів. В основу статті покладено ціль дослідити специфіку й аспекти медіації як одного з сучасних способів вирішення політичних конфліктів. Політична медіація – форма опосередкування явищ політичного життя – солідарний компонент взаємодії владних структур і громадських сил, що сприяє вирішенню протиріч на користь позитивного розвитку держави та суспільства, міждержавних відносин. Завдання медіаторів не в тому, щоб ухвалити рішення третейського суду або вирок. Швидше від самих сторін конфлікту залежить вироблення рішення, що оптимально відповідає їхнім інтересам. У результаті досягнутої домовленості мають виграти усі.

У статті встановлено, що розглядаючи історію становлення медіації як ефективну технологію регулювання політичних конфліктів, можна дати наступне визначення: медіація – це ефективний метод регулювання політичних конфліктів з участю третьої (нейтральної) сторони, яка є зацікавленою лише в тому, щоб сторони вирішили свій конфлікт.

Ключові слова: політичний конфлікт; медіація; управління політичним конфліктом; медіатор; врегулювання конфлікту; суб'єкти конфлікту; динаміка розвитку конфлікту.

Вступ

Конфлікти та пошук ефективних засобів управління ними мають давню історію. У XX–XXI ст. проблема конфліктів стала предметом вивчення фахівців: політологів, юристів, соціологів, державних управлінців. Існують спеціалізовані інститути з дослідження конфліктів: Інститут досліджень світу у Франкфурті, (Німеччина); Упсальський університет (Швеція); Центр з міжнародного розвитку та врегулювання конфліктів Мерлендського університету (США).

За сучасних умов урегулювання політичного конфлікту представляється через призму процесу медіації. Цей феномен відомий давно, однак у політичній науці він є маловивченим. Що ж до розгляду медіаційних технологій у врегулюванні політичного конфлікту, то їм у сучасних дослідженнях взагалі практично не приділяється уваги. Визначення терміна «медіація» у політичних текстах й публікаціях істотно різняться і найчастіше відображають лише певний мінімум вимог до процесу медіації та особистості медіатора у межах відповідної правової системи. Медіація є не лише передбаченою правом процедурою, а й спеціальною технологією переговорів для роботи з політичним конфліктом. Як технологія медіація не підлягає регламентації, вона є набором спеціальних прийомів, навичок та вмінь.

Інститут медіації у сучасному вигляді сформувався у сер. XX ст. у США, де вся система права спрямована на те, щоб більшість суперечок вирішувалася добровільно до суду, а суддя має право зупинити судовий процес та запропонувати сторонам звернутися до медіатора, без якого у сфері економіки, політики, бізнесу в цій країні не відбувається жодного серйозного переговорного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Медіацією як способом врегулювання політичних конфліктів займаються такі українські науковці: Я. Валюк, Л. Власова, О. Ващук, А. Гайдук, С. Задорожна, В. Землянська, Л. Мамчур, Ж. Мішина, В. Тісногуз, К. Шершун, А. Чернега.

Актуальні дослідження медіації у сфері соціокультурної категорії – теорією соціо-психологічного посередництва представлені в роботах Ф. Хайдера, Л. Фестінгера, Ф. Харарі, у сфері політичної конфліктології розкриваються у працях Р. Дарендорфа, Г. Зімеля, Л. Козера.

Впровадження технології посередництва (нині це медіація), яка була запропонована В. Лінкольном та Л. Томпсоном, сприяло створенню у Сполучених Штатах Америки низки інститутів, де акцент робився на розробці нових технологій та механізмів медіації, що з часом почали застосовуватися в політиці. Значний внесок у становленні процесу медіації зробили Р. Фішер та У. Юрі гарвардський метод «принципових переговорів».

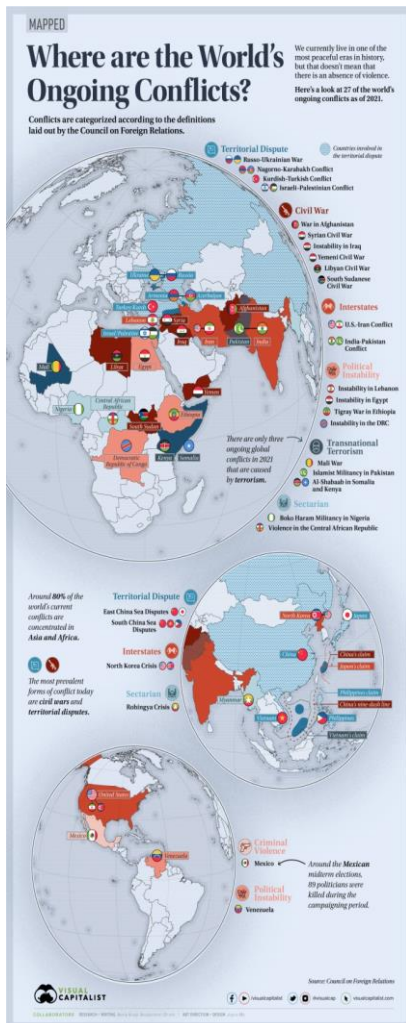
Формулювання цілей статті

Дослідити специфіку медіації й розкрити аспекти медіації як одного з сучасних способів вирішення політичних конфліктів. До кола завдань дослідження, які забезпечують, з позицій автора, реалізацію цієї мети, входить виявлення природи політичного конфлікту та концептуальної ролі медіації; визначення її функціональної ролі та змісту політичних конфліктів у широкому науковому аспекті. Методологія, теоретико-концептуальна та емпірична база дослідження обумовлені тим, що основний аспект дослідження зроблено на виявленні та вивченні реального процесу виникнення та перебігу політичних конфліктів й врегулювання його за допомогою медіації.

Виклад основного матеріалу дослідження

Конфлікти є невід'ємною частиною життя. Проблема політичного конфлікту – широке коло питань, серед яких визначення поняття «політичного конфлікту», його природи як суспільного явища, причин виникнення та можливостей (Hjarvard, 2008, p. 113).

Політичний конфлікт – зіткнення й протиборство різних соціально-політичних сил та суб'єктів політики в їх прагненні реалізувати свої цілі та інтереси, пов'язані, насамперед, із боротьбою за здобуття влади, перерозподіл та зміну свого політичного статусу (Hjarvard, 2008, p. 114).



Сайт Visual Capitalist (США) (<https://www.visualcapitalist.com/>) в жовтні 2021 року запропонував світовій спільноті ознайомитися з мапою світових конфліктів, яка сформована з використанням даних Council on Foreign Relations (CFR) й наочно показує, де зараз відбуваються поточні конфлікти у світі.

Війни та конфлікти все ще надзвичайно актуальні в XXI ст. і впливають на світові процеси. Закцентувавши увагу на тому, що більшість даних конфліктів відбувається за участю медіаторів (ООН, ЄС).

У сучасному світі громадські відносини, в цивілізованих країнах, регулюються не тільки інстинктами, скільки моралью й законами, за якими не можна безкарно здійснювати незаконне злочин над іншим людиною.

Згідно з конфліктологічними принципами в науці, до структурного змісту конфлікту входять суб'єкти конфлікту – сторони протистояння; предмет конфлікту – те, з приводу чого й сталося зіткнення сторін; протиріччя, різні точки зору на проблему, різні позиції, які викликають протистояння партнерів та бажання довести свою правоту (Соопер, 2011, р. 320).

Динаміка розвитку конфлікту, як відомо, містить три основні стадії:

- латентну (скриту, не помітну для всього суспільства), «розумну» підготовку до передчасного зіткнення;
- стадію відкритої протидії однією зі стороною – застосування насилля стосовно один одного;

– стадію регулювання конфлікту, що розуміється на перериванні сили взаємодії або без вирішення конфлікту, або повного прийняття цього протиріччя (Wallensteen, Svensson, 2014, р. 316).

Відповідно до вищезазначеного, динаміка конфлікту включає три етапи.

Етап I. Розвиток кризової ситуації (виникнення об'єктивної проблемної ситуації, її усвідомлення та спроба вирішити неконфліктними способами, виникнення передкризової ситуації).

Етап II. Розвиток власне конфлікту (перехід із передконфліктної ситуації в конфліктну), спроби завершити політичний конфлікт.

Етап III. Розвиток післяконфліктної ситуації. Часткова чи повна нормалізація взаємодії учасників політичного конфлікту (Wallensteen, Svensson, 2014, р. 318).

Сама процедура медіації з'явилася США у 20–30-ті рр. XX ст. Із 60-х рр. у США була розроблена концепція медіації у її сьогоденній формі. Ці роки визначалися протестами проти війни у В'єтнамі, рухом за права людини, студентськими рухами. Ідеї, які з цих рухів, призвели до того, що почали розроблятися альтернативи звичайним правовим системам. Важливу роль першопроходець зіграв, заснований у 1964 р. Community Relation Service (CRS) міністерства юстиції США. Ця установа мала допомогти вирішувати конфлікти расистського, етнічного чи національного характеру за допомогою медіації та переговорів.

У Європі, Великій Британії, Франції, Німеччині концепцію медіації було впроваджено лише у 80-х рр. XX ст. Нині єдиної моделі медіації немає, всюди її пристосовують до специфічних умов кожної країни та експериментують над її формою.

Враховуючи вищезазначене, зауважимо, що вирішення політичних конфліктів, містити певні процесів:

– визнання залученими сторонами (безпосередньо й медіатором) того, що існує політичний конфлікт;

– взаємна згода врегулювати політичний конфлікт та знайти ефективні способи;

– з'ясувати причин виникнення політичного конфлікту й визначити можливого медіатора;

– втручання третіх сторін, таких як ООН, ОБСЄ, ЄС, для посередництва.

4 METHODS OF CONFLICT RESOLUTION



Рис.1. Методи вирішення конфліктів (Lande, 2000, р. 324).

Саме тому політичний конфлікт можна вирішити різними методами, включаючи переговори, медіацію, арбітраж й судовий розгляд (рис.1).

Розглядаючи історію становлення медіації як ефективну технологію регулювання політичних конфліктів, можна дати наступне визначення: медіація – це ефективний метод регулювання політичних конфліктів з участю третьої (нейтральної) сторони, яка є зацікавленою лише в тому, щоб сторони вирішили свій конфлікт. У ході цієї процедури (медіації) сторони політичного конфлікту, що сперечаються, самостійно виробляють прийнятне для них рішення, а, відповідно, прагнутимуть виконувати його. Саме тому медіація посідає особливе місце серед форм вирішення конфліктів.

Медіація є альтернативним методом судової процедури й має низку відмінностей від неї. Вступ сторін, що сперечаються, у процес медіації є добровільним, а медіатор – вільно обраним (у цьому відношенні медіація подібна до арбітражу у формі третейського суду).

Якщо завдання суду входить визначити, хто зі сторін правий і хто винен, то медіація спочатку націлена на пошук згоди, з допомогою посередника обговорюються різні варіанти вирішення конфлікту та спільно вибирають

із них той, що вони обидва визнають найкращим. Медіація орієнтована скоріше те що, що кожна зі сторін розуміє під справедливістю, ніж на юридичні закони.

Якщо в суді розробка та ухвалення рішення – це функція судді, то в медіації цим займаються самі сторони.

У суді сторони, що сперечаються, зобов'язані підкоритися судовому рішення, навіть якщо одна або обидві сторони цим рішенням не задоволені. У ході медіації всі рішення приймаються лише за взаємною згодою сторін.

Оскільки суди перевантажені, розгляд справ триває місяцями, котрий іноді роками. Процес медіації відносно нетривалий (Lande, 2000, р. 325).

Управління політичним конфліктом – це діяльність визначених суб'єктів щодо врегулювання конфлікту, або гармонізації його ходу для раціонального досягнення цілей учасників поточного політичного процесу.

Основні цілі посередництва (медіації) щодо врегулювання політичного конфлікту полягають у наступному:

- нейтралізувати негативні наслідки політичного конфлікту;
- обговорити, зняти дисонанс між конфліктуючими сторонами, опрацювати складну ситуацію. У медіації пропонуються різні точки зору, часто з несумісними поглядами на події чи варіанти виходу зі скрутного становища;
- розробити план майбутніх дій (проект угоди), який учасники змогли б прийняти за основу;
- підготувати учасників до того, щоб вони повною мірою усвідомлювали наслідки своїх рішень;
- створити відповідну модель для вирішення політичного конфлікту у майбутньому (Lande, 2000, р. 326).

Нині медіація є способом врегулювання конфліктів й суперечок за участю медіатора на основі добровільної угоди сторін з метою досягнення взаємоприйняттого рішення.

Варто відзначити, що на практиці технологія медіації застосовується, коли:

- 1) коли конфліктуючі сторони знайшли спільне рішення, але потрібний зовнішній контроль за тимчасовою угодою;
- 2) коли конфліктуючі сторони по-різному трактують політико-правові норми та вимагають запровадження санкцій стосовно опонента. Також як протидія корупційним процесам в державі;
- 3) технологія медіації має позитивний ефект при латентних етнополітичних конфліктах, коли конфліктуючі не можуть знайти взаємоприйнятне рішення (Beardsley, 2011).

Відповідно, до вище відзначеного, слід зауважити, що корупція у всьому її прояві небезпечна для держави в цілому, й політика повинна бути спрямована на її викорінення та зменшення її показників. Корупція серед органів правосуддя та інших правоохоронних органів призводить до того, що населення перестає довіряти та й звертається до суду як до органу вирішення конфлікту (Likarchuk, 2020, p. 21).

У такій ситуації процес медіації можна розглядати як певний комунікативний простір. Й в такому випадку, не слід належати до комунікаційного простору як до метафори чи засобу повсякденної інтерпретації політичної дійсності. Є всі підстави розцінювати цей термін як поняттєву конструкцію, яка має всі необхідні ознаки концептуального відображення певних фрагментів політичного життя (Mishchenko, Shevel, Likarchuk, Shevchenko, 2021, p. 1897).

Висновки

Політична медіація – форма опосередкування явищ політичного життя – солідарний компонент взаємодії владних структур і громадських сил, що сприяє вирішенню протиріч на користь позитивного розвитку держави та суспільства, міждержавних відносин.

Завдання медіаторів не в тому, щоб ухвалити рішення третейського суду або вирок. Швидше від самих сторін конфлікту залежить вироблення рішення, що оптимально відповідає їхнім інтересам. У результаті досягнутої домовленості мають виграти усі.

Процес медіації в будь-якій системі відносин (політичних, соціальних, економічних, міжнародних), що володіє особливими відмінними рисами, в кожному її змінному стані має цілком стійкі базові характеристики. Незважаючи на те, що теорія «медіації», в тому числі її юридична та політична складові, є в центрі уваги наукових інтересів академічного співтовариства, досі триває активна робота з розвитку та доповнення концепції. Не дивлячись на інші підходи до трактування феномена медіації, більшість авторів сходяться на тому, що медіація є не лише передбаченою правом процедурою, а й спеціальною технологією переговорів для роботи з політичним конфліктом.

Важливим механізмом медіативного процесу є обов'язкова участь у вирішенні конфлікту (або усуненні його наслідків) усіх залучених до нього сторін за посередництвом неупередженого посередника. У процедурі медіації переговори ведуться на основі інтересів, що зіштовхуються. Рішення по суті справи у процесі медіації приймає не третя сторона, а самі сторони, що конфліктують.

Reference

Beardsley, K. (2011). *The Mediation Dilemma*. New York: Cornell University Press.

Beriker, N. (2009). *Conflict Resolution: The Missing Link between Liberal International Relations Theory and Realistic Practice*. Handbook of Conflict Analysis and Resolution. Routledge, pp. 256–271.

Cooper, D. (2011). Challenging Contemporary Notions of Middle Power Influence: Implications of the Proliferation Security Initiative for „Middle Power Theory. *Foreign Policy Analysis*, Volume 7, Issue 3, pp. 317–336.

Hjarvard, S. (2008). The mediatization of society: A theory of the media as agents of social and cultural change. *Nordicom Review*, Vol.29, issue 2, pp. 102–131.

Lande, J. (2000). Toward More Sophisticated Mediation Theory. *Journal of Dispute Resolution*, no. 2, pp. 321–334.

Likarchuk, N. (2020). Favoritism as a Manifestation of Corruption and Managerial Incompetence. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Public Administration*, no. 11 (1), pp. 17–22.

Mishchenko, A., Shevel, I., Likarchuk, D., Shevchenko, M. (2021). The aspects of international communication: Strategic partnership of Ukraine and Turkey. *Linguistics and Culture Review*, no. 5(S4), pp. 1895–1913.

Wallensteen, P., Svensson, I. (2014). Talking peace: International mediation in armed conflicts. *Journal of Peace Research*, Vol. 51, pp. 315–327.

MEDIATION AS A METHOD OF POLITICAL CONFLICT SETTLEMENT

Dariia Likarchuk

Candidate of Political Sciences,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1603-7601>,

e-mail: likarchukd@gmail.com,

Kyiv National University of Culture and Arts,

Kyiv, Ukraine

The article analyzes the political conflict – the clash and confrontation of different socio-political forces and political actors in their quest to realize their goals and interests, primarily related to the struggle for power, redistribution and change of their political status. It is noted that the management of political conflict is the activity of certain actors to resolve the conflict, or harmonize its course in order to rationally achieve the goals of the participants in the current political process. Investigate the specifics of mediation and reveal aspects of mediation as one of the modern solutions to political conflicts. Investigate the specifics of mediation and reveal aspects of mediation as one of the modern solutions to political conflicts. The aim of the article is to analyze the specifics of mediation and reveal aspects of mediation as one of the modern ways of resolving political conflicts. Political mediation - a form of mediation of the phenomena of political life – a solidarity component of the interaction of power structures and social forces, which helps to resolve contradictions in favour of the positive development of the state and society, interstate relations. The task of mediators is not to make an arbitral award or a verdict. Rather, it is up to the parties to the conflict to make a decision that best suits their interests. As a result of the agreement reached, everyone should win. Research has shown that considering the history of mediation as an effective technology for resolving political conflicts, the following definition can be made: Mediation is an effective method of resolving political conflicts involving a third (neutral) party that is only interested in resolved their conflict.

Key words: political conflict; mediation; political conflict management; mediator; conflict resolution; conflict subjects; dynamics of conflict development.

МЕДИАЦИЯ КАК СПОСОБ УРЕГУЛИРОВАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ КОНФЛИКТОВ

Ликарчук Дарья Сергеевна

*Кандидат политических наук,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1603-7601>,
e-mail: likarchukd@gmail.com,
Киевский национальный университет культуры и искусств,
Киев, Украина*

В статье анализируется политический конфликт – столкновение и противоборство различных социально-политических сил и субъектов политики в их стремлении реализовать свои цели и интересы, связанные, прежде всего, с борьбой за получение власти, перераспределение и изменение своего политического статуса. Отмечается, что управление политическим конфликтом – это деятельность определенных субъектов по урегулированию конфликта или гармонизации его хода для рационального достижения целей участников текущего политического процесса. Цель – исследовать специфику медиации и раскрыть аспекты медиации как одного из современных способов разрешения политических конфликтов, анализ специфики и раскрытие аспектов медиации как одного из современных способов разрешения политических конфликтов. Политическая медиация – форма опосредования явлений политической жизни – солидарный компонент взаимодействия властных структур и общественных сил, способствующий разрешению противоречий в пользу положительного развития государства и общества, межгосударственных отношений. Задача медиаторов не состоит в том, чтобы принять решение третейского суда или вынести приговор. От работы самих сторон конфликта зависит выработка решения, оптимально отвечающая их интересам. В результате достигнутой договоренности должны выиграть все. В ходе научной работы установлено, что рассматривая историю становления медиации как эффективной технологии регулирования политических конфликтов, можно дать следующее определение: медиация – это эффективный метод регулирования политических конфликтов с участием третьей (нейтральной) стороны, заинтересованной только в том, чтобы стороны разрешили свой конфликт.

Ключевые слова: политический конфликт; медиация; управление политическим конфликтом; медиатор; урегулирование конфликта; субъекты конфликта; динамика развития конфликта.